

Vad nytt om barn och internet i Sverige?

Resultat från den europeiska undersökningen

EU Kids Online

Cecilia von Feilitzen, Olle Findahl & Elza Dunkels

Den här artikeln tar upp några av de resultat om Sverige som samlades in i det stora forskningsprojektet *EU Kids Online II* under 2010 i 25 europeiska länder. Syftet med projektet var att få nya konkreta data om barns internetanvändning och framför allt om de risker och ev skada barn upplever på nätet som underlag för slutsatser och policyåtgärder om ökad säkerhet på nätet för barn och unga. I varje land intervjuades i hemmet ca 1,000 barn 9-16 år och en av deras föräldrar. Projektet ledes 2009-2011 av professor Sonia Livingstone och doktor Leslie Haddon vid London School of Economics and Political Science och har finansierats av EU-kommissionens Safer Internet plus Programme. En större rapport om de internetanvändande, europeiska barnen sammantagna publicerades den 13 januari 2011. Rapporten heter *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings* (Livingstone et al. 2011) och finns tillgänglig på www.eukidsonline.net (tillsammans med andra mindre rapporter, varav en kortare slutrapport som publicerades i september 2011).

I vart och ett av de 25 länderna har medverkat ett forskarteam som får bearbeta, analysera och presentera de nationella resultaten. Detta har vi bl a gjort i rapporten Cecilia von Feilitzen, Olle Findahl och Elza Dunkels (2011) *Hur farligt är internet? Resultat från den svenska delen av den europeiska undersökningen EU Kids Online*, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, Göteborgs universitet. Vi hänvisar till denna rapport för mer utförliga resultat än vad som ingår i denna artikel. Vi vill också lägga till att när vi jämför de svenska resultaten med "EU-genomsnittet" eller med enskilda länder, är de uppgifterna hämtade från den ovannämnda europeiska rapporten.

Något om metod

Det är viktigt att framhålla att EU-kartläggningen inte gäller alla 9-16-åringar i de 25 länderna utan *de 9-16-åringar som använder internet*. Detta varierar i de olika länderna från ca 55 procent (i Italien) eller 59 procent (i Grekland) till ca 97-98 procent (i Danmark, Finland, Norge, Sverige och Storbritannien; av de nordiska länderna finns ingen datainsamling i Island). Det är följaktligen olika andelar av barn som jämförs i de olika länderna. Men eftersom nästan alla barn i Sverige och de övriga medverkande nordiska

länderna använder internet, är förstås skillnaden mellan ”alla barn” och ”internetanvändande barn” inte så stor i just de länderna. Andra förhållanden – t ex urvalsmetoden, bortfallsstorleken i undersökningen och skillnaden i tid när de olika ländernas data insamlades – kan spela större roll för hur man ska tolka resultaten.

Det bör på dessa andra förhållanden understrykas att enskilda procentsiffror i resultatredovisningen för Sverige bör tolkas med försiktighet och inte antas gälla precis för populationen alla internetanvändande barn i hela Sverige. Det är följaktligen inte enskilda procentsiffror som är intressanta utan i stället övergripande tendenser.

Bakgrund: tidigare forskning om barn, unga och internet i Sverige

Berättar då EU-kartläggningen något nytt för oss om barn och internet i Sverige? I Sverige har vid det här laget genomförts jämförelsevis många undersökningar som belyser barns och ungdomars relationer till internet. Vi ger här ett ytterst litet axplock för att exemplifiera inriktningen på tidigare svenska studier.

I den årliga räckviddsundersökningen *Nordicom-Sveriges Mediebarometer* har vi under perioden 1997 (Nordicom 1998) till 2010 (Nordicom 2011) kunnat se internets framväxt i Sveriges befolkning och i olika åldersgrupper. Så gott som alla barn (9-14-år) och ungdomar (15-24 år) har nu tillgång till internet i hemmet och majoriteten använder internet en genomsnittlig dag. Numera frågar *Mediebarometern* också hur många som på internet använder sociala medier (t ex socialt nätverk, diskussionsforum eller blogg) och traditionella medier (tidningar, tidskrifter, tv och radio). Det finns även en lång rad ytterligare frågor om vad man gör på internet.

Flera andra kvantitativa tidsserier har också belyst tillgången till internet hos barn och unga och omfattningen av och inriktningen på deras användning av internet – hur den har ökat över tid, gått ner i åldrarna, inriktat sig på YouTube, Facebook och andra sociala nätverk, spel, i viss mån bloggar m m, hur kompetenta barnen som internetanvändare tycks vara m m, m m. Vid sidan av *Nordicom-Sveriges Mediebarometer* finns sedan år 2000 undersökningsserien *Svenskarna och Internet* som de senaste åren har kompletterats med *Unga svenskar och Internet* (se Findahl & Zimic 2008, Findahl 2009). Där intervjuas föräldrar om sina barns internetanvändning från 3 år och både barn och föräldrar från 12 till 16 år. Statens medieråds (f d Medierådet) serie *Ungar och medier* (med start 2005) har i sina senaste rapporter också låtit intervjuva både barn och föräldrar (se t ex Medierådet 2010) och nyligen har serien även kompletterats med delundersökningen *Småungar och medier 2010* (Medierådet 2010b).

Utöver dessa serier har en rad kvantitativa och kvalitativa undersökningar fokuserat andra aspekter, t ex hur barn och ungdomar skapar nätgemenskap (t ex Sjöberg 2010), deras köns- och identitetsarbete på nätet (t ex Svenningsson 2001), även bland diasporafamiljer (Rydin & Sjöberg 2008), datorspelade online (Linderoth & Bennerstedt 2007) och inställning till reklam på internet (Ekström & Sandberg 2010). En antologi som tar upp flera aspekter har redigerats av Carlsson (2010). För att nämna ytterligare ett par exempel finns undersökningar (ibland med lite äldre tonåringar och ungdomar) om digitala klyftor bland unga (von Feilitzen & Petrov 2011) och om hur likasinnade diskuterar t ex religion (Sjöberg 2006) eller politik (t ex Dahlgren & Olsson 2007) och använder sex, porr och sextjänster på internet (Svedin & Åkerman 2006, Ungdomsstyrelsen 2009). Brottsförebyggande rådet har också genomfört forskning om vuxnas sexuella

kontakter med barn via internet (Shannon 2007) och BRIS har samlat in uppgifter om problem som barn ser med föräldrarnas internetanvändning (Jonsland & Irgens 2008).

Studier i Sverige om barn i den yngre skolåldern och *risker* på internet är färre. Men det finns frågor om bl a vad föräldrarna vet om och oroar sig för när det gäller deras barn och internet och hur föräldrarna medlar ("blandar sig i") barnets internetanvändning, t ex sätter regler. Man har också frågat barnen själva om de stött på sex på nätet och/eller blivit mobbade på internet samt hur de upplevt detta. Bland annat har sådana undersökningar utförts på uppdrag av Medierådet – i början av 2000-talet med deltagande i det nordiska sk SAFT-projektet och senare i *Ungar och medier*.

En annan svensk studie med online-intervjuer med 11- och 13-åringar visar att barns syn på internet på många sätt skiljer sig från vuxnas syn. I allmänhet är barnen inte så ängsliga över internets negativa sidor och många barn har väl utvecklade motstrategier som de ofta har utvecklat ensamma eller tillsammans med kamrater. I relativt få fall har vuxna givit tips eller lärt barnen strategier (Dunkels 2007, jfr även Dunkels, Frånberg & Hällgren 2011).

Vi kan tillägga att *EU Kids Online*-undersökningen föregicks av ett annat projekt år 2006-2009, också under ledning av Sonia Livingstone och Leslie Haddon och med stöd av EU-kommissionens Safer Internet plus Programme. I ett europeiskt nätverk insamlades och analyserades där redan existerande undersökningar om barn, unga och internet i 21 länder. Drygt 400 studier registrerades. Sverige bidrog med fler studier än det genomsnittliga landet. Denna europeiska registrering av befintliga studier kom emellertid fram till att det fanns luckor i vetandet om risker och obehag för barn på internet.

Ger *EU Kids Online* ny kunskap om Sverige?

Till en del kan vi säga att de nya EU-resultaten bekräftar kunskap som vi redan har i Sverige. Men det finns också aktuella resultat som berikar och kompletterar de tidigare svenska undersökningarna. Dessa resultat gäller framför allt detaljer om barnets digitala kompetens, de risker och det ev obehag som barnet är med om på internet samt föräldrars, lärares och kamraters medling. Och inte minst sätts de svenska resultaten in i ett vidare perspektiv: Ligger t ex svenska internetanvändande barn över eller under EU-genomsnittet i olika avseenden?

Barnens användning av internet

Den svenska datainsamlingen i *EU Kids Online* bekräftar att Sverige är ett av de europeiska länder där flest 9-16-åringar använder internet mycket ofta. Andra länder som ligger klart över EU-genomsnittet i detta avseende är de övriga nordiska länderna samt Estland och Nederländerna. Majoriteten av barnen i Sverige – långt fler än i EU i genomsnitt – har också tillgång till internet i det egna rummet och använder även internet på fler platser än det genomsnittliga EU-barnet: hos kompisar, i skolan, hos någon släkting, liksom (även om detta gäller en minoritet) på bibliotek eller annan allmän plats samt när man är ute (t ex via smartphone el dyl). Barnen i Sverige börjar också använda internet tidigt. Enligt en helt annan svensk undersökning har 50 procent av 4-åringarna i Sverige börjat använda internet på något sätt (Findahl 2009).

Till skillnad från när internet var nytt, ser vi i Sverige nu bara ganska små skillnader i mängden internetanvändning mellan flickor och pojkar och mellan barn till föräldrar

med högre och lägre utbildning/socioekonomisk status. Den stora skillnaden är att internetanvändningen ökar drastiskt från 9 till 16 års ålder.

En tredjedel av 9-16-åringarna i Sverige menar att de ”ganska” eller ”mycket ofta” använder internet ”för mycket” (t ex så att man fortsätter surfa fast man inte är riktigt intresserad eller tillbringar mindre tid än man borde åt familj, vänner eller skolarbete). Denna andel är dock klart större i flera andra länder än i Sverige.

EU-undersökningen bekräftar också att föräldrarna i Sverige använder internet lika frekvent som barnen. Detta positiva samband, som innebär att föräldrarna har större sannolikhet att vara en resurs för barnens internetanvändning ställs i den gemensamma EU-rapporten i motsats till de länder där fler barn använder internet varje dag än deras föräldrar gör. Detta förekommer i mer än hälften av de undersökta europeiska länderna.

Som vi vet har internet idag blivit en viktig del av de flesta ungas vardagsliv. I *EU Kids Online* frågades barnen om sexton givna aktiviteter på internet, dvs om man gjort dem den senaste månaden. Mycket vanliga aktiviteter både i Sverige och i EU i snitt var: att ha sett videoklipp; besökt en profil på ett socialt nätverk (SNS); använt ”instant messaging” (IM); samt spelat spel. Inte heller i fråga om de andra aktiviteterna avviker de svenska barnen särskilt från andra internetanvändande barn i de undersökta länderna.

Det fanns i EU-undersökningen också en rad frågor om att vara med i ett socialt nätverk. I Sverige säger ca tre fjärdedelar av barnen att de besökt en profil på ett socialt nätverk den senaste månaden och två tredjedelar att de har en egen profil på en social nätverkssajt (SNS). Detta är fler än i Europa i genomsnitt. Men Sverige ligger inte högst i detta avseende. Andelen internetanvändande barn med en egen SNS-profil, t ex, är större i ett tiotal andra europeiska länder än i Sverige.

Vidare säger nästan en tredjedel av de barn i Sverige som har en profil i ett socialt nätverk att deras profil (dvs den information de lagt ut) är offentlig/öppen för alla (i motsats till en profil som är helt eller delvis privat). Dessa förhållanden ligger ganska nära EU-genomsnittet, även om variationen är stor mellan olika europeiska länder.

Från många tidigare undersökningar vet vi att en av internets allra viktigaste funktioner för barn och unga är den sociala: att umgås med andra. *EU Kids Online* visar att barn kommunicerar på internet allra mest med vänner och andra personer som de redan känner offline.

Men en hel del letar också efter nya vänner, sänder personlig information till någon som de aldrig har träffat öga mot öga, ”addar” kontakter i kompislistan eller adressboken vilka de inte hade träffat öga mot öga och sänder bilder av sig själva till någon som de inte mött offline. Det är förstås vanligare att göra de här sakerna ju äldre barnet är men i Sverige gör barn detta oftare än det genomsnittliga internetanvändande barnet i EU.

Det är kanske först i fråga om ”att använda internet på ett kritiskt och säkert sätt” som vi finner att barnen i Sverige inte utmärker sig särskilt i Europa. Även om de färdigheter som tagits upp i undersökningen ökar med åldern, framgår på samma gång att en hel del 11-16-åringar i Sverige (frågorna ställdes inte till 9-10-åringarna) inte är på det klara med hur man ska göra t ex när det gäller att jämföra olika hemsidor för att se om informationen stämmer; kunna ändra privata inställningar på sin profil på en SNS; kunna blockera meddelanden från någon man inte vill höra av; kunna hitta information om hur man använder internet på ett säkert sätt osv.

I genomsnitt menade barnen i EU att de klarade av hälften av åtta sådana givna digitala färdigheter. Barnen i Sverige sade sig i genomsnitt klara av fem, alltså lite fler.

Men i detta avseende ligger inte Sverige främst. Det gör, enligt *EU Kids Online*, barnen i Finland.

Risker på internet

Med ökande ålder, mer internetanvändning och större variation i internetaktiviteterna stiger också sannolikheten för att frivilligt utsätta sig för eller ofrivilligt stöta på vad som kan utgöra en risk på internet. Några – men alls inte alla – risker som förekommer på internet har tagits upp i *EU Kids Online*. Dessa gällde: om man sett någon typ av tydligt sexuella bilder på internet; om man mobbats på internet (detta definierades för barnen som att någon uppträtt sårande eller elakt mot henne/honom det senaste året, samt hur ofta); om man fått sexuella meddelanden på internet (s k sexting); om man haft kontakt med människor på internet som man tidigare inte träffat öga mot öga; om man träffat någon öga mot öga som man först lärde känna på internet; om man sett webbplatser där folk diskuterar potentiellt skadligt användargenererat innehåll; samt om man råkat ut för missbruk av personliga data på internet.

Slår vi samman andelen 9-16-åringar i Sverige som säger sig ha varit med om någon eller flera av just dessa risker på internet, är detta 60 procent (i de flesta fall gällde frågorna om det hänt under det senaste året). Detta är en av de högsta procentsiffrorna jämfört med de andra undersökta EU-länderna men även Estland, Litauen och Norge ligger högt. För EU-genomsnittet är motsvarande siffra ca 40 procent.

Går vi igenom dessa sju risker en och en, ligger barnen i Sverige också högre än det internetanvändande genomsnittsbarnet i EU: 21 procent av barnen i Sverige sade sig ha sett tydligt sexuella bilder på internet det senaste året (mot 14% i EU i snitt); 9 procent av de svenska barnen sade sig ha blivit mobbade på internet det senaste året (mot 6% i EU i snitt); 17 procent av 11-16-åringarna i Sverige (9-10-åringarna fick inte frågan) menade att de sett eller fått sexuella meddelanden på internet det senaste året (15% i EU i snitt); drygt hälften säger sig någon gång ha haft kontakt på internet med personer som de inte känt sedan tidigare (30% i EU i snitt); och 16 procent säger att de någon gång träffat en/flera person/er öga mot öga som man först träffat på internet (9% i EU i snitt). Vidare svarade i Sverige sammanlagt en dryg tredjedel av barnen (i EU i snitt 21%) att de under de senaste tolv månaderna sett en eller flera webbplatser där folk diskuterar ”potentiellt skadligt användargenererat innehåll” (andra uttryck användes dock till barnen i undersökningen). Det är webbsidor där människor pratar om sätt att fysiskt skada sig själva eller göra sig illa; om sätt att begå självmord; om sätt att bli mycket smal; som lägger upp hatmeddelanden för att angripa särskilda grupper eller individer; och som pratar om sina erfarenheter av att använda droger. Slutligen var det i Sverige 14 procent som sade att deras personliga data på nätet hade missbrukats på något sätt (i EU i snitt var det 9%).

Vad tror då föräldrarna i Sverige om vilka risker på internet barnen varit med om det senaste året? Resultaten visar bl a att det finns fall där föräldrarna underskattar vad barnet gör på internet: En hel del föräldrar är okunniga om att barnet träffat någon öga mot öga som barnet först lärt känna på internet; att barnet sett, fått eller skickat sexuella meddelanden; och att barnet besökt flera typer av webbplatser med potentiellt skadligt användargenererat innehåll (de där människor diskuterar hatmeddelanden; att bli mycket smal; erfarenheter av droger; och att begå självmord).

Obehag av risker

Högre ålder, ökad internetanvändning och större bredd i aktiviteterna på internet går alltså hand i hand med en större sannolikhet att vara med om risker på internet – liknande samband finns överlag i EU-länderna. Men enligt undersökningen innebär att vara med om det som forskarna betecknat som en risk på internet inte på långt när att barnet alltid tycker den är obehaglig eller blir upprörd av den. Nästa omedelbara fråga blir då hur många barn som upplevt något obehag eller någon skada, eller som ligger närmare formuleringen i formuläret: Har barnet *oroats, känt sig besvärad eller blivit upprörd* av risken?

EU Kids Online frågade konkret de barn som varit med om fyra av de ovannämnda riskerna ifall de blivit besvärade eller upprörda av risken. Dessa följdfrågor avsåg: om man sett uppenbart sexuella bilder på nätet; blivit mobbad på internet; sett eller fått något sexuellt meddelande online; samt om man offline mött en online-kontakt som man tidigare inte träffat öga mot öga.

Trots att fler barn i Sverige varit med om dessa risker än genomsnittligt för alla länderna, var det ändå inte fler i Sverige än i EU i snitt som hade oroats av dem, möjligen med undantag av mobbning. Omräknat till alla internetanvändande barn i Sverige var det 5 procent som upprörts av att ha sett uppenbart sexuella bilder på internet under det senaste året (i EU i snitt 4%); 3 procent som upprörts av att ha sett eller fått ett sexuellt meddelande på internet det senaste året (4% i EU i genomsnitt); och 1 procent som det senaste året blivit upprörda över ett möte öga mot öga med en kontakt som man tidigare bara träffat på internet (snittsiffran i EU var densamma, 1%). Som nämnts, tycks dock Sverige ligga något högre än EU i genomsnitt när det gäller mobbning på internet och mobbning upptrör mer eller mindre alla som drabbas av det. I Sverige var det 9 procent som uppgav att de hade mobbats på nätet det senaste året (och 8% som blivit upprörda) – i EU i snitt var det 6 procent som blivit mobbade på nätet (och 5% som blivit upprörda).

Samtidigt kan vi alltså se att mobbning är den av de fyra specifika riskerna på internet som tagits upp ovan som relativt sett flest barn blivit upprörda av.

Men det fanns också en allmän fråga om *något* på internet under det senaste året upprört eller besvärat barnet på något sätt. Och på denna fråga svarade fler barn i Sverige, 19 procent, ja. Denna andel är bland de högsta i de undersökta länderna (vid sidan av Danmark, Estland, Norge, Rumänien och Nederländerna). EU-genomsnittet var 12 procent. De allra flesta barnen i Sverige svarar också ja på en annan allmän fråga att det finns saker att oroas över på internet för barn i ens egen ålder. Också här är resultatet mycket högt för Sveriges del (endast i tre andra länder har framkommit liknande höga siffror).

Det finns följaktligen företeelser på internet som oroar barnen i Sverige men som undersökningsfrågorna om obehag av de fyra specifika riskerna ovan inte har fångat upp.

Vet föräldrarna om detta? Att deras barn stött på innehåll på internet som upprört eller oroat henne/honom under det senaste året svarar 20 procent av föräldrarna i Sverige ja på och 15 procent säger att barnet blev mycket eller ganska upprörd den gången. Vid första anblicken verkar föräldrarnas och barnens svar stämma väl överens. Men ”vet ej”-procenten hos föräldrarna är ganska hög och i en hel del familjer stämmer inte barnets och förälderns svar överens (dvs det egna barnet kan ha svarat ja och föräldern nej eller tvärtom). Sammanfattningsvis tycks en hel del föräldrar ha en god uppfattning om ifall deras barn stött på innehåll på internet som upprört dem – men det finns också en stor minoritet föräldrar som inte vet detta.

Lägger sig föräldrar, lärare och kamrater i?

Tjugofyra olika frågor ställdes om föräldrarnas medling av (eller ”inblandning i”) barnets internetanvändning. Dessa frågor ställdes både till barnen och föräldrarna. I Sverige menar den absoluta majoriteten internetanvändande barn att deras föräldrar på ett eller flera sätt är *aktivt medlande när det gäller barnets internetanvändning* respektive *barnets internetsäkerhet*. De allra flesta barnen menar också att föräldrarna *sätter regler för barnets internetanvändning* på ett eller flera sätt. Det är inte mycket stora skillnader i förhållande till motsvarande genomsnittssiffror i EU – annat än att föräldrarna i allmänhet ännu oftare än barnen säger sig medla.

Allmänt sett kan man se att föräldrarnas aktiva ”inblandning” (t ex att prata med barnet) och restriktiva dito (att sätta regler) är vanligare i Sverige (och i EU i genomsnitt) än att *övervaka barnets internetanvändning i efterhand* och framför allt än att *använda tekniska filter o dyl.* (Det sistnämnda är dock förhållandevis vanligt i några länder som t ex Storbritannien och Irland.) Men de tre senare nämnda medlingarna – att sätta regler, övervaka i efterhand och använda tekniska restriktioner – är vanligare i EU i snitt än i Sverige. Föräldrarna i Sverige tycks alltså inte vara riktigt lika kontrollerande. På det hela taget är föräldrarna i Sverige också mer aktiva och framför allt mer restriktiva när det gäller yngre än äldre barn, även om föräldrarna också ”blandar sig i” de flesta 15-16-åringars internetanvändning.

När det gäller lärare svarade en absolut majoritet av barnen (88%) i Sverige att lärare ”blandat sig i” deras internetanvändning på ett eller flera sätt (åtta frågor ställdes), vilket är en något högre procent än i EU i genomsnitt (81%). Samtidigt är enligt barnen lärarinsatsen intensivare i flera andra europeiska länder – Norge, Storbritannien, Finland, Nederländerna, Irland m m.

Till skillnad från föräldrarnas medling ökar lärarnas insats något med barnens ökande ålder.

Fem frågor om kamraters aktiva ”inblandning” när det gäller barnets internetsäkerhet ställdes också. I Sverige menade 83 procent av barnen (73% i EU i genomsnitt) att kamrater hade gjort en eller flera av dessa saker. Oftast gäller det att kamraten hjälpt barnet när något är svårt att göra eller hitta på internet. (Detta var också det vanligaste svaret i EU i genomsnitt.) Andra exempel på länder där kamratinblandningen är hög är Danmark, Estland, Finland, Norge och Tjeckien. Liksom när det gäller lärare ökar enligt barnen kamraternas insatser något med ökad ålder.

Spelar föräldrarnas, lärarnas och kamraternas inblandning någon roll?

Föräldrarnas, lärarnas och kamraternas ”inblandning”, liksom givetvis barnets egna erfarenheter, kan bidra till ökade möjligheter att utnyttja internets alla positiva egenskaper och också öka barnens färdigheter på internet. Men reducerar då föräldrars, lärares och kamraters ”inblandning” barnens upplevda obehag (upplevda skada) på internet? Vad man kanske förväntar sig är att barn som oftare haft andras medling, eller vissa typer av medling, mer sällan skulle säga att de blivit upprörda eller besvärade på internet, än barn som inte haft så mycket eller viss sorts medling.

Emellertid visar de konkreta resultaten egentligen inte detta. I stället tyder ett stort antal statistiska sambandsanalyser av de svenska svaren på att det finns en del typer

av medling, och för den delen även vissa av barnets färdigheter, som har ett statistiskt *positivt* samband med risk och/eller skada, dvs mer/vissa typer av medling/färdigheter hänger samman med *mer* risk och/eller skada. Ett tydligt sådant exempel är att en vän/vänner ”har hjälpt dig tidigare när något på internet har gjort dig oroad eller bekymrad”.

Dessa samband kan tolkas så att *efter* det att barnet blivit upprörd/besvärad tar han/hon själv initiativ och vänder sig till vännen, föräldern, läraren osv för att prata eller be om hjälp – eller föräldern/läraren/kamraten märker att något inte är bra och träder in. Det är alltså delvis fråga om en *retroaktiv* medlingsprocess. På liknande sätt lär sig en hel del barn exempelvis att blockera personer som de inte vill ha kontakt med, och blockeringen sker ju efter det att man ogillat eller upprörts av kontakten.

Det är också sannolikt att man i flera fall blir visare av skadan, vilket delvis ökar möjligheten att undvika den i framtiden. Vissa typer av företeelser som barn upprör/besvärar av på internet lär de sig allt eftersom att klara av. Emellertid är bilden ännu mer komplicerad. Det kan ju mycket väl vara så att om ingen (förälder, vän, lärare m fl) hade blandat sig i *på förhand*, skulle fler barn ha blivit oroad/upprörda av något på internet det senaste året än vad undersökningen nu visar. Men detta är en längre process som undersökningen inte kan svara på (eftersom den utförts vid ett tillfälle och inte longitudinellt, dvs med samma barn under en längre tid).

Dessutom måste hela barnets livssituation tas med i beräkningen. Det är rimligt att tänka sig att i princip alla barn någon gång är med om risker på internet och att de blir allt bättre på att lära sig undvika dem som ger obehag. Samtidigt råkar enligt undersökningen vissa barn oftare ut för att bli upprörda eller besvärade av risker på internet än andra barn: Det kan t ex hända lite fler barn som oroar sig mycket allmänt sett, barn som är rädda för många saker och lättskrämda, barn som för det mesta är ensamma, barn som ofta blir arga och tappar humöret, eller barn som andra unga hackar på allmänt sett. Det kan också hända lite fler barn som gör farliga saker för skojs skull eller spännande saker även om de är farliga. Det kan också hända lite fler barn som skolkar, dricker alkohol och tar saker som inte är deras.

Men varför vissa barn har lite större sannolikhet att uppleva skada på internet måste i sin tur ses i ett ännu större sammanhang. Allt mer svensk och internationell forskning tyder på att de barn som är allra mest är i riskzonen online är barn med ett riskfyllt liv offline – och detta hänger också ofta samman med att barnet har det trassligt eller konfliktfyllt hemma, i skolan och/eller med kamraterna (t ex von Feilitzen 2009, Shannon 2007, Svedin & Åkerman 2006, Ungdomsstyrelsen 2009).

Noter

Artikeln stödjer sig på arbetet i *EU Kids Onlines* nätverk finansierat av EU-kommissionens (GD Informations-samhället) Safer Internet plus Programme (projektkod SIP-KEP-321803); se www.eukidsonline.net

Enstaka procentsiffror om Sverige kan skilja sig något lite i olika rapporter beroende på olika traditioner att hantera ”missing values” (vet ej/ej svar) vid databearbetningen. Detta har dock ingen avgörande betydelse för resultaten.

Referenser

- Carlsson, U. (red) (2010) *Barn och unga i den digitala mediekulturen*. The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, Göteborgs universitet.
- Dahlgren, P. & Olsson, T. (2007) ‘Young Activists, Political Horizons, and the Internet: Adapting the Net to

- One's Purposes', i Loader, B.D. (ed.) *Young Citizens in the Digital Age: Political Engagement, Young People and New Media*. London & New York, Routledge, s. 68-81.
- Dunkels, E. (2007) *Bridging the Distance: Children's Strategies on the Internet*. Umeå universitet, Department of Interactive Media and Learning.
- Dunkels, E., Frånberg, G-M. & Hällgren, C. (2011) 'Young People and Online Risk', Dunkels, E. et al. *Youth Culture and Net Culture: Online Social Practices*. Hershey, PA, IGI Global, s 1-16.
- Ekström, L. & Sandberg, H. (2010) "Reklam funkra inte på mig..." *Unga, marknadsföring och internet*. Tema Nord 2010:502. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- von Feilitzen, Cecilia (2009) *Influences of Mediated Violence. A Brief Research Summary*. The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, University of Gothenburg.
- von Feilitzen, C. & Petrov, P. (2011) 'New Media and Social Divides. A Comparative Analysis of Stockholm and St. Petersburg', i Feilitzen C. & Petrov, P. (eds.) *Use and Views of Media in Sweden & Russia. A Comparative Study in St. Petersburg and Stockholm*. Huddinge: Södertörn University, Södertörn Academic Studies, s 53-100.
- Findahl, O. (2009) *Unga svenskar och Internet 2009*. Stockholm, .SE.
- Findahl, O. & Zimic, S. (2008) *Unga svenskar och Internet 2008*. Gävle: World Internet Institute
- Jonsland, T. & Irgens, P. (2008) *The Children, BRIS and IT. A Study of Young People's Contacts with BRIS about the Internet, IT and Mobile Telephony 2008*. Stockholm, BRIS.
- Linderöth, J. & Bennerstedt, U. (2007) *Att leva i World of Warcraft – tio ungdomars tankar och erfarenheter*. Stockholm: Kulturdepartementet, Medierådet.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. with members of the *EU Kids Online* network (2011) *Risks and Safety on the Internet: The Perspective of European Children. Full Findings and Policy Implications from the EU Kids Online Survey of 9-16 Year Olds and Their Parents in 25 Countries*. London: The London School of Economics and Political Science, www.eukidsonline.net
- Medierådet (2010) *Ungar och medier 2010. Fakta om barns och ungas användning och upplevelse av medier*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Medierådet (2010b) *Småungar och medier 2010. Fakta om små barns användning och upplevelse av medier*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Nordicom (1998) *Nordicom-Sveriges Mediebarometer 1997*. MedieNotiser nr 1, 1998. Göteborgs universitet, Nordicom.
- Nordicom (2011) *Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2010*. MedieNotiser nr 1, 2011. Göteborgs universitet, Nordicom.
- Rydin, I. & Sjöberg, U. (2008) 'Internet as a Communicative Space for Identity Construction among Diaspora Families in Sweden', i Rydin I. & Sjöberg, U. (eds.) *Mediated Crossroads: Identity, Youth Culture and Ethnicity*. Göteborg, Nordicom, s 193-214.
- Shannon, D. (2007) *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet. Omfattning, karaktär, åtgärder*. Rapport 2007: 11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Sjöberg, J. (2010) *Chatt som umgängesform: Unga skapar nätgemenskap*. Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap.
- Sjöberg, A. (2006) *Bibeln på mina egna villkor: En studie av medierade kontakter med bibeln med särskilt avseende på ungdomar och Internet*. Uppsala universitet, Acta Universitatis Upsaliensis.
- Svedin, C-G. & Åkerman, I. (2006) "Ungdom och pornografi – hur pornografi i media används, upplevs och påverkar pojkar respektive flickor", i *Koll på porr – skilda röster om sex, pornografi, medier och unga*. Stockholm: Kulturdepartementet, Medierådet, s 87-100.
- Svenningsson, M. (2001) *Creating a Sense of Community. Experiences from a Swedish Web Chat*. Linköping university, Tema, Linköping Studies in Arts and Science.
- Ungdomsstyrelsen (2009) *Se mig. Unga om sex och internet*. Stockholm, Ungdomsstyrelsens skrifter 2009: 9.

CECILIA VON FEILITZEN, Professor i Medie- och kommunikationsvetenskap, Institutionen för kultur och kommunikation, Södertörns högskola, och vetenskaplig koordinatör för The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, Göteborgs universitet, cecilia.von.feilitzen@sh.se

OLLE FINDAHL, Professor i Medie- och kommunikationsvetenskap, forskningsledare vid World Internet Institute och knuten till Högskolan i Gävle och stiftelsen för internetinfrastruktur .SE, olefil@hig.se

ELZA DUNKELS, Dr, Universitetslektor och forskare, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Umeå universitet, elza.dunkels@educ.umu.se

